

Робоча програма “Соціальна геронтологія” для здобувачів вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота
(код і назва спеціальності)

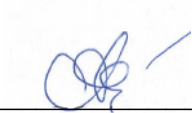
Освітньо-професійної програми «Соціальна робота та практична психологія»

Розробник: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти Тургенєва А. О.

Робочу програму погоджено проектною групою освітньо-професійної програми «Соціальна робота та практична психологія» та схвалено на засіданні кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти

від “20” серпня 2019 року (протокол № 1)

Завідувачка кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти

_____ (К. В. Петровська)

Гарант освітньо-професійної програми «Соціальна робота та практична психологія»

_____ (К. В. Петровська)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>23 Соціальна робота</u> (шифр і назва)	Вибіркова	
	Спеціальність <u>231 Соціальна робота</u> (шифр і назва)		
Модулів – 1	Освітньо-професійна програма: <u>«Соціальна робота та практична психологія»</u>	Рік підготовки	
Змістових модулів – 6		4-й	4-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
Мова навчання: українська		8-й	7-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3	Освітній ступінь: <u>бакалавр</u>	18 год.	14 год.
		Практичні, семінарські	
		12 год.	6 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		60 год.	70 год.
		Індивідуальні завдання:	
		9 год.	
		Вид контролю:	
		залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 30/60 годин (33/67%)

для заочної форми навчання – 20/70 годин (22/78%)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Соціальна геронтологія” є сформувати мотиваційну, когнітивну та операційну складові готовності здобувачів вищої освіти до реалізації соціальної роботи з геронтологічною групою клієнтів.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Соціальна геронтологія” є формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про соціальну геронтологію як науку, вміння застосовувати знання на практиці при роботі з людьми похилого віку, враховуючи фізіологічні, вікові та психологічні особливості людей цієї категорії.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№ з/п	Програмні компетентності	Компетенції	Результати навчання
1.	ЗК-10	Здатність приймати обґрунтовані рішення.	ПР-12 Здатен аргументувати вибір моделей, тактик, технологій в соціальній роботі.
2.	ФК-3	Здатність розробляти та застосовувати моделі, тактики, технології соціальної допомоги, соціально-психологічного супроводу клієнтів для розв’язання соціальних проблем.	ПР-8 Здатен класифікувати методи, моделі соціальної роботи в професійній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Соціальна геронтологія як наука.

Основні категорії та поняття геронтології. Об'єкт, принципи і завдання соціальної геронтології. Історія геронтології. Роль і місце старості в онтогенезі людини. Сутність і види старіння. Соціогеронтологічні теорії.

Тема 2. Людина похилого віку як суб'єкт вікових змін.

Зміни вищих психічних функцій в процесі старіння. Відчуття та сприйняття у людей похилого віку. Особливості пам'яті у людей похилого віку. Вікові зміни загального інтелекту. Психічні захворювання в пізньому та старечому віці.

Тема 3. Формування стереотипів до людей похилого віку в суспільстві.

Професійне старіння людей похилого віку. Працездатність пенсіонерів та мотивація продовження трудової діяльності. Володіння приватним майном та наявність доходів як основа забезпечення незалежності та безпеки людей похилого віку. Визначення сутності та змісту понять «умови» та «якість життя». Віковий підхід до якості життя людей похилого віку. Концепція якості життя. Виміри та оцінка якості життя. Соціалізація і фактори соціальної адаптації особистості в пізньому віці. Ціннісні орієнтації у людей похилого віку. Кризи похилого віку.

Тема 4. Організація соціальної роботи з геронтологічною групою клієнтів.

Актуальність і значущість соціальної роботи. Загальні підходи та принципи соціальної роботи. Методи і технології соціальної роботи. Організація надання допомоги. Діяльність соціальних служб.

Консультування як вид психосоціальної допомоги літнім людям. Принципи консультування. Перелік проблем, коли може проводитися консультування. Загальні цілі консультування літніх людей. Типи гінеронекі. Тренінг у психосоціальної роботі з людьми похилого віку.

Тема 5. Соціальний захист літніх людей.

Принципи і механізми соціального захисту населення літнього віку. Соціальне обслуговування літніх людей. Пенсійне забезпечення у старості. Джерела кризи пенсійної системи в Україні. Концепція реформи системи пенсійного забезпечення в Україні.

Тема 6. Етичні проблеми соціальної роботи з населенням літнього віку.

Деонтологія в соціальній роботі з літніми людьми. Проблема психологічної і вікової сумісності соціальних працівників і клієнтів геронтологічного віку. Психологічна підготовка фахівців – соціальних геронтологів для подолання геронтофобії. Етичні підходи до вирішення можливих конфліктів між соціальними працівниками та клієнтами літнього віку.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Тема 1. “Соціальна геронтологія як наука”												
1.1.-1.2. Соціальна геронтологія: поняття та зміст	15	2	2			11	15	2	-			13
Разом за тему 1	15	2	2			11	15	2	-			13
Тема 2. “Людина похилого віку як суб’єкт вікових змін”												
2.1. Вищі психічні функції та їх розлад у старості	7	2	-			5	7	2	-			5
2.2. Психічне старіння	8	-	2			6	8	-	2			6
Разом за тему 2	15	2	2			11	15	2	2			11
Тема 3. “Формування стереотипів до людей похилого віку в суспільстві”												
3.1. Соціальні фактори, які визначають статус людини похилого віку в суспільстві	7	4	-			3	7	2	-			5
3.2. Умови і якість життя людей похилого віку	8	-	2			6	8	-	-			8
Разом за тему 3	15	4	2			9	15	2	-			13
Тема 4. “Організація соціальної роботи з геронтологічною групою клієнтів”												
4.1. Технологія соціальної роботи з населенням старшого віку	7	4	-			3	7	4	-			3
4.2. Особливості консультативної взаємодії з людьми похилого віку	8	-	2			6	8	-	-			8
Разом за тему 4	15	4	2			9	15	4	-			11
Тема 5. “Соціальний захист літніх людей”												
5.1.-5.2. Принципи та механізми соціального захисту населення літнього віку	15	4	2			9	15	2	2			11
Разом за тему 5	15	4	2			9	15	2	2			11
Тема 6. “Етичні проблеми соціальної роботи з населенням літнього віку”												
6.1.-6.2. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи	15	2	2			11	15	2	2			11

5. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	<i>“Соціальна геронтологія як наука”</i>	2	2
1.	Соціальна геронтологія: поняття та зміст 1. Об’єкт, предмет та завдання курсу. 2. Основні категорії та поняття геронтології. 3. Об’єкт, принципи і завдання соціальної геронтології.	2	2
2.	<i>“Людина похилого віку як суб’єкт вікових змін”</i>	2	2
1.	Вищі психічні функції та їх розлад у старості 1. Відчуття та сприйняття у людей похилого віку. 2. Особливості пам’яті у людей похилого віку. 3. Вікові зміни загального інтелекту.	2	2
3.	<i>“Формування стереотипів до людей похилого віку в суспільстві”</i>	4	2
1.	Соціальні фактори, які визначають статус людини похилого віку в суспільстві 1. Професійне старіння людей похилого віку. 2. Працевдатність пенсіонерів та мотивація продовження трудової діяльності. 3. Володіння приватним майном та наявність доходів як основа забезпечення незалежності та безпеки людей похилого віку.	4	2
4.	<i>“Організація соціальної роботи з геронтологічною групою клієнтів”</i>	4	4
1.	Технологія соціальної роботи з населенням старшого віку 1. Актуальність і значущість соціальної роботи з людьми похилого віку. 2. Загальні підходи та принципи соціальної роботи з людьми похилого віку. 3. Методи і технології соціальної роботи з людьми похилого віку. 4. Організація надання допомоги людям похилого віку.	4	4
5.	<i>“Соціальний захист літніх людей”</i>	4	2
1.	Принципи та механізми соціального захисту населення літнього віку 1. Соціальне обслуговування літніх людей. 2. Пенсійне забезпечення у старості. 3. Соціально-економічні проблеми пенсіонерів України.	4	2
6.	<i>“Етичні проблеми соціальної роботи з населенням”</i>	2	2

<i>літнього віку</i>			
1.	Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку 1. Деонтологія в соціальній роботі з літніми людьми. 2. Проблема психологічної і вікової сумісності соціальних працівників і клієнтів геронтологічного віку.	2	2
Усього		18	14

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	<i>“Соціальна геронтологія як наука”</i>	2	-
1.	Соціальна геронтологія: поняття та зміст 1. Історія розвитку соціальної геронтології. 2. Загальні закономірності та теорії старіння. 3. Види старіння.	2	-
2.	<i>“Людина похилого віку як суб’єкт вікових змін”</i>	2	2
1.	Психічне старіння 1. Поняття про психічне старіння. 2. Роль особистості в формуванні психосоціального статусу людини в старості. 3. Психічні захворювання в пізньому та старечому віці.	2	2
3.	<i>“Формування стереотипів до людей похилого віку в суспільстві”</i>	2	-
1.	Умови і якість життя людей похилого віку 1. Визначення сутності та змісту понять «умови» та «якість життя». 2. Віковий підхід до якості життя людей похилого віку. 3. Концепція якості життя. 4. Виміри та оцінка якості життя.	2	-
4.	<i>“Організація соціальної роботи з геронтологічною групою клієнтів”</i>	2	-
1.	Особливості консультативної взаємодії з людьми похилого віку 1. Консультування як вид психосоціальної допомоги літнім людям. 2. Принципи та правила консультування літніх людей. 3. Тренінг у психосоціальної роботі з людьми похилого віку.	2	-
5.	<i>“Соціальний захист літніх людей”</i>	2	2
1.	Принципи та механізми соціального захисту населення літнього віку	2	2

	1. Нормативно-правове забезпечення у сфері соціального захисту осіб похилого віку. 2. Концепція реформи системи пенсійного забезпечення в Україні.		
6.	<i>“Етичні проблеми соціальної роботи з населенням літнього віку”</i>	2	2
1.	Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку 1. Психологічна підготовка фахівців для подолання геронтофобії. 2. Етичні підходи до вирішення можливих конфліктів між соціальними працівниками та клієнтами літнього віку.	2	2
Усього		12	6

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	<i>“Соціальна геронтологія як наука”</i>	11	13
1.	Роль і місце старості в онтогенезі людини.	11	13
2.	<i>“Людина похилого віку як суб’єкт вікових змін”</i>	11	11
1.	Старіння населення як соціально-демографічний процес.	11	11
3.	<i>“Формування стереотипів до людей похилого віку в суспільстві”</i>	9	13
1.	Проблеми соціалізації та соціально-психологічної адаптації людей похилого віку.	9	13
4.	<i>“Організація соціальної роботи з геронтологічною групою клієнтів”</i>	9	11
1.	Приклади діяльності соціальних служб.	9	11
5.	<i>“Соціальний захист літніх людей”</i>	9	11
1.	Сутність соціальної роботи з людьми похилого віку за кордоном.	9	11
6.	<i>“Етичні проблеми соціальної роботи з населенням літнього віку”</i>	11	11
1.	Критерії підбору кадрів для навчання і роботи за фахом «соціальний геронтолог».	11	11
Усього		60	70

8. Індивідуальні завдання

1. Створити словник термінів курсу «Соціальна геронтологія».
Представити характеристику особливостей вікової структури населення «літнього віку» та «похилого віку».
2. Розкрити основні шляхи збереження психічного здоров'я людей похилого віку.
3. Провести опитування серед людей похилого віку (5 осіб) та надати аналітичну довідку.
  1. Скласти консультативну бесіду з людиною похилого віку.
  2. Розробити проєкт соціальної допомоги людям похилого віку.
6. Скласти карту професійних якостей соціального працівника, що працює з людьми похилого віку.

9. Методи навчання

Словесні (пояснення, розповідь, лекція, вступна бесіда, навчальна дискусія);
наочні (ілюстрування, опорний мультимедіа-конспект, навчальні фільми);
практичні (проєктування, дослідні роботи); методи усного та письмового контролю.

10. Засоби діагностики успішності навчання

Усне індивідуальне та фронтальне опитування, співбесіда, написання доповідей, захист проєктів тощо.

11. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний контроль Денна форма

Теми навчального курсу	Види робіт			Підсумкові бали (max 25 балів)
	Семінарське заняття	Самостійна робота	Індивідуальні завдання	
Тема 1	Виступ – 5 Участь в обговоренні (доповнення) – 2	10	10	25
Тема 2	Виступ – 5 Участь в обговоренні (доповнення) – 2	10	10	25
Тема 3	Виступ – 5 Участь в обговоренні (доповнення) – 2	10	10	25
Тема 4	Виступ – 5 Участь в обговоренні (доповнення) – 2	10	10	25
Тема 5	Виступ – 5 Участь в обговоренні (доповнення) – 2	10	10	25
Тема 6	Виступ – 5 Участь в обговоренні (доповнення) – 2	10	10	25

Заочна форма

Теми навчального курсу	Види робіт			Підсумкові бали (max 25 балів)
	Семінарське заняття	Самостійна робота	Індивідуальні завдання	
Тема 1	-	10	15	25
Тема 2	Виступ – 5 Участь в обговоренні (доповнення) – 2	10	10	25
Тема 3	-	10	15	25
Тема 4	-	10	15	25
Тема 5	Виступ – 5 Участь в обговоренні (доповнення) – 2	10	10	25
Тема 6	Виступ – 5 Участь в обговоренні (доповнення) – 2	10	10	25

Поточний контроль здійснюється за результатами усіх виконаних завдань, передбачених планами семінарських, самостійних, індивідуальних робіт тощо.

Нарахування рейтингових балів здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання, систематизованих для кожного з видів робіт та представлено на електронній навчальній платформі Moodle БДПУ.

Підсумковий контроль

Допуск до підсумкового контролю здійснюється якщо здобувач вищої освіти набрав прохідний бал (35 балів).

Підсумковий контроль здійснюється в усній формі (відповіді на перелік запропонованих питань).

Загальна кількість балів за вивчений курс обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма заліковими кредитами, та ділиться на загальну кількість кредитів (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час заліку.

Підсумкова кількість балів визначається за формулою:

$$m = \frac{3K_1 + 3K_2 + 3K_3 + 3K_4}{n} + 50 = 100$$

де m – кількість набраних балів за вивчений курс;
 n – кількість залікових кредитів;
 50 балів – залік.

Поточне тестування та самостійна робота												Середнє арифметичне за поточну роботу	Залік	Сума
Тема 1		Тема 2		Тема 3		Тема 4		Тема 5		Тема 6				
Т 1	Т 2	Т 1	Т 2	Т 1	Т 2	Т 1	Т 2	Т 1	Т 2	Т 1	Т 2			
25		25		25		25		25		25			50	100

Шкала оцінювання: національна та ЄCTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності		Оцінка за національною шкалою
90-100	A	зараховано
78-89	B	
65-77	C	
58-64	D	
50-57	E	
35-49	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Соціальна геронтологія» для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання.
2. Навчальні мультимедійні презентації.
3. Навчальні фільми.

13. Рекомендована література

Базова

1. Герасимова Н. Світова та вітчизняна практика впровадження паліативної допомоги на дому особам похилого віку : [паліативна допомога на дому невиліковно хворим особам похилого віку з аналізом демографічної ситуації в розвинутих країнах світу та Україні] / Н. Герасимова // Україна: аспекти праці. – 2013. – № 7. – С. 43-51.
2. Герасимова Е. М. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник / Е. М. Герасимова, Н. Є. Доній, О. В. Тополь. – Чернігів : ЧНТУ, 2015. – 153 с.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Звереві. – 2-ге вид. – Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. – 536 с.
4. Карплюк В. О. До проблеми зайнятості літніх працівників [Електронний ресурс] / В. О. Карплюк // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 57. – С. 245- 250. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2011_57_35.pdf
5. Лукашевич М. П. Соціальна робота (теорія і практика) : [підручник] / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна. – К.: Каравела, 2011. – 368 с.
6. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Ю. Р. Мацкевіч ; Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. – 339 с.
7. Павелків Р. В. Вихід на пенсію : особливості адаптації [Електронний ресурс] / Р. В. Павелків // Вікова психологія. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072037047/psihologiya/vikova_psihologiya

8. Соціальна робота : [навч. посіб.] : у 2-х ч. / К. М. Левківський, В. Л. Кулініченко, В. Є. Слушаєнко та ін. – К. : НТУУ «КПІ», 2011. – Ч. 2. – 384 с.
9. Соціальна робота на підприємстві : навч. посібник / Уклад.: Н. М. Коляда // Т. В. Коляда. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – 84 с.
10. Створення моделі паліативної допомоги хворим похилого віку в Україні / Т. І. Вялих, В. В. Чайковська, Д. Р. Чайківська, Н. М. Величко, Л. В. Єгорова // Ліки України: тез. доп. (Одеса, 9-10 липня 2015 р.). – 2015. – № 2 (23). – С. 10.
11. Чайківська Д. Р. Визначення потреб у соціальних послугах в Україні. Дослідження Карітасу України на замовлення Мінсоцполітики України / Д. Р. Чайківська. – Львів : «Друкарські куншти», 2015. – 76 с.

Допоміжна

1. Волошина В. В. Загальна психологія : практикум : [навч. посіб.] / В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук. – К. : Каравела, 2011. – 280 с.
2. Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р.Т. Сімко ; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2011. – 167 с.
3. Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» : станом на 20 січня 2018 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12/ed20200101>
4. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» : станом на 9 серпня 2019 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>
5. Кубіцький С. О. Сучасні технології соціальної роботи : світовий досвід та тенденції розвитку в Україні : монографія / С. О. Кубіцький ; Національний університет біоресурсів і природокористування України. – Київ : Міленіум, 2015. – 320 с.
6. Основи геронтології : конспект лекцій : навчальний посібник / О. В. Усова; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Інститут фізичної культури та здоров'я. – Луцьк, 2013. – 112 с.
7. Робак В. Психосоціальні теорії старіння та їх значення для забезпечення процесу якісної опіки літніх людей [Електронний ресурс] / В. Робак // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua>
8. Тюптя Л.Т. Соціальна робота: теорія і практика : [навч. посіб.] / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – К. : Знання, 2008. – 574 с.
9. Фойгт Н. А. Державне управління охороною суспільного здоров'я в умовах демографічного старіння в Україні : монографія / Н. А. Фойгт ; Національна академія державного управління при Президентіві України. – Київ : ДКС Центр, 2011. – 319 с.

14. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
2. сайт БДПУ <http://bdpu.org>
3. медіатека ФДССО.